

สังฆะ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๗

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อันนี้ภาวนานะ นั่งภาวนา

มีหัวใจนะ เราเกิดมามีหัวใจ แล้วตัวหัวใจนี้แหละจะตัวเป็น “สังฆะ” วันนี้วันเกิดของสังฆะ เพราะพระอัญญาโกณฑัญญะเข้าถึงธรรมวันนี้ไง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศธรรมจักๆ “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ”

“อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” รู้อะไรล่ะ รู้ไง รู้ว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา” แต่ไม่ใช่เรื่องโลก เรื่องของโลก สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา มันแปรสภาพของมันโดยธรรมดาอยู่แล้ว

แต่ถ้าเรื่องของใจล่ะ เรื่องของใจนะ “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา” แม้แต่อารมณ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นธรรมดา สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา แต่ถ้าเราเป็นปุถุชน มันไม่ธรรมดา มันไม่ธรรมดาเพราะเรามีอารมณ์มีความรู้สึก มีความรู้สึกนะ

แม้แต่บอกว่าอุเบกขาไง “ปล่อยถึงอุเบกขา ไม่คิดในคิดและชั่ว อุเบกขานั้นเป็นธรรม”...นี่เป็นความเข้าใจผิด

สิ่งที่เป็นอุเบกขาเป็นธรรมได้อย่างไร? สิ่งที่เป็นอุเบกขานี้เป็นภวาสะไร เป็นสถานที่ตั้งเป็นภพ เป็นเรื่องของใจล้วนๆ เลย มันเป็นเรื่องของอวิชชาทั้งหมดเลย ถ้าสิ่งที่ว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา” เห็นไหม มันเป็นธรรมดา เกิดขึ้นเป็นธรรมดา มันก็ดับสลายเป็นธรรมดา สิ่งที่ธรรมดามันทำลายกันไง มันไม่ใช่อุเบกขา สิ่งที่อยู่เบกขา เราปล่อยวางเฉยๆ แล้วสิ่งนั้นไม่ได้ทำลายกัน ถ้าไม่ได้ทำลายกัน สังฆะจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

วันนี้วันเกิดของสังฆะ สังฆะในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งแต่พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก ตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม เห็นไหม มีพระพุทธรูปพระธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระพุทธรูป เพราะตรัสรู้ธรรมสิ่งนี้ขึ้นมา จนกว่าออกเทศน์ ออกเทศน์สอนปัญจวัคคีย์จน “พระอัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” นั่นเป็นสังฆะ นั่นเป็นสงฆ์โดยเป้าหมายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แต่พวกเรานี้เป็นสมมุติสงฆ์

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมมาไง ตั้งแต่เทศน์ปัญจวัคคีย์เสร็จแล้ว ออกมาเทศน์พระยสะ...สงฆ์ ๖๑ องค์เผยแผ่ธรรม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า

“เรา ๖๑ องค์ พ้นจากสิ่งที่ว่าบ่วงมารที่เป็นโลกและบ่วงของมารที่เป็นทิพย์”

สิ่งที่โลกคือเรื่องของโลกกับความเป็นทิพย์ สิ่งที่ทิพย์ ถ้าไม่พ้นจากบ่วงเป็นทิพย์ เห็นไหม พระโศดาบัน พระสัทธาคามิ พระอนาคามีไปเกิดใน เกิดบนพรหม ตั้งแต่พรหมลงมา พระอนาคามีเกิดบนพรหมอยู่แล้ว นี่สิ่งที่ทิพย์ไม่พ้นบ่วง ถ้าไม่พ้นบ่วงมันยังเกิดยังตายอยู่ แต่ ถ้าพ้นจากบ่วง บ่วงที่เป็นทิพย์

สงฆ์ ๖๑ องค์พ้นจากบ่วงที่เป็นทิพย์และบ่วงที่เป็นของโลก เผยแผ่ธรรมมา

แล้วว่าพระสมัยพุทธกาลถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป ว่าธรรมวินัยเมื่อก่อนนี้น้อย แต่ทำไมพระอรหันต์มาก ปัจจุบันคือตั้งแต่สมัยพุทธกาล เริ่มแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมมาเรื่อยๆ แล้วบัญญัติธรรมวินัยมาตลอด บัญญัติธรรมวินัยมาตลอด เพราะมีพระภิกษุทำผิดพลาดไป

สมมุติสงฆ์เกิดขึ้นมาตั้งแต่สงฆ์บวชเข้ามา ตั้งแต่เริ่มต้นบวชเพราะอะไร เริ่มต้นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรมมีความตั้งใจจริงใจ

ปัญจวัคคีย์นะ อุปัฏฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ ๖ ปีไป อยู่ ๖ ปีเพื่อรอสิ่งนี้ไว้ พระอัญญาโกณฑัญญะ ตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดนะ พราหมณ์ที่ตาย พราหมณ์คนอื่นเขาตาย ทายว่า “ถ้าอยู่ในโลกนี้จะเป็นจักรพรรดิ แต่ถ้าเวลาออกบวชจะเป็นพระพุทธเจ้า”

อัญญาโกณฑัญญะตายหน้าเดียวเลยว่า “ต้องเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน ต้องเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน” ถึงได้ออกประพฤติปฏิบัติพร้อมใจ พร้อมอุปัฏฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดมา ๖ ปี

จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้างดอาหาร แล้วกลับมาฉันอาหารใน ปณฺจวัคคีย์ถึงทั้งนี้ ทั้งเพราะว่าคิดว่าคนที่พยายามเร่งความเพียรขนาดนั้นยังไปไม่ได้ แล้วถ้าผ่อนความเพียรมา มันจะเป็นไปได้อย่างไร เห็นไหม นี่เรื่องของโลก

“อิตถกิลมณฺโณ โยค กามสุขัลลิกานุโยค”

ถ้าเราอ่อนแอ มันก็เป็นกามสุขัลลิกานุโยค

ถ้าเราเข้มแข็งไป อิตถกิลมณฺโณ โยค อิตถกิลมณฺโณ โยคเพราะจิตใจมันขี้ขลาดในสิ่งที่ขี้ขลาดในหัวใจนะ ถ้าเราทำสิ่งใด หัวใจมีกิเลสอยู่มันจะขี้ขลาดสิ่งนี้ ขี้ขลาดให้ทำสิ่งที่ว่ามันมีต้นหาคความทะยานอยากขี้ขลาดไป...อิตถกิลมณฺโณ โยค

จนถึงที่สุดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนกลับมาใน ย้อนกลับมาดูอานาปานสติ คือกำหนดลมหายใจเข้าออก กำหนดลม ดูลมเข้า-ดูลมออก จับลมที่เข้าเข้าไปตลอดไป นี่พอเริ่มจับลมจิตมันก็เริ่มสงบเข้ามา จับกระแสของลมที่เข้า เพราะตอนนั้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ตรัสรู้ธรรม เห็นไหม พุทธะ-พุทธโธยังไม่เกิด สิ่งที่ยังไม่เกิด สิ่งที่ว่ากันไปก็ว่ากันไป แต่ความจริงอันนี้ยังไม่เกิด

ถ้าตามลมเข้ามา เห็นไหม จนย้อนกลับไปจนจิตนี้สงบ

ฟังสิ “จิตนี้สงบได้ จิตนี้มีความรู้แปลกประหลาดมหัศจรรย์”

สิ่งที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ออกรู้สิ่งต่างๆ บุปเพนิวาसानุสติญาณ ระลึกอดีตชาติได้ ย้อนกลับไปจนไม่มีที่สิ้นสุด ย้อนไปยาวไกลมาก ถึงสิ่งนั้นไม่ใช่ เห็นไหม ความว่าไม่ใช่เพราะอะไร เพราะมันสืบต่อ มันสาวไป มันมีความรู้สึก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่อยู่กับอาฬารดาบสอยู่แล้ว เวลาเข้าสมาบัติ ๘ อาฬารดาบสบอกว่า “เจ้าชายสิทธัตถะนี้รู้เหมือนเรา ความเข้าใจเหมือนเรา สมาบัติ ๘ ได้เหมือนเรา”...ให้อยู่ช่วยกันสอนลูกศิษย์ไป

สิ่งนั้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็รู้อย่างนี้มันเป็นความสงบเข้ามาเฉยๆ เป็นความสมาบัติ เวลามันสงบเข้ามา ถ้าจะว่าเป็นอุเบกขาก็ได้ เพราะจิตนี้สงบยิ่งกว่าอุเบกขาเพราะอะไร เพราะมันมีสติคุมเข้าไป เป็นสมาบัติ ๘ ใจ สิ่งที่เป็นสมาบัติ ๘ มันไม่คิด ถ้ามันคิด มันมีความรู้สึก มันจะเข้าสงบมาได้อย่างไร

สิ่งที่เข้าสงบเข้ามา อากาสนัญญาตนะ อากาศ สิ่งนี้เป็นอากาศทั้งหมด ความรู้สึกก็เป็นอากาศ อากิญจัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ เนวตัณฺญาณาสัญญาตนะ เนวตัณฺญาณาสัญญาตนะ คือว่าเป็นสัญญา เป็นความละเอียดที่สุดขนาดไหน มันก็ผ่านตรงนั้นไป เวลาเข้าสมาบัติมันจะเป็นแบบนั้น

เงียบขนาดไหน ปล่อยวางได้ขนาดไหน แต่เจ้าชายสิทธัตถะว่า “ไม่ใช่” ปฏิเสธสิ่งนี้ เพราะว่ามันสงบเข้ามาเฉยๆ ความที่สงบเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาเป็นสมาบัติมีความสุขขนาดไหน มีความสุขมากจนสามารถคิดสุขได้

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ดิสุขคือความสงบอันนี้มันมีความร่มเย็นเป็นสุข มันมีความสุขมาก แต่ถ้าเรากระทบสิ่งใดๆ มันก็ออกรับรู้ แต่ถ้าผู้ที่เขาชำนาญการ เขาควบคุมอย่างนี้อยู่ เขาว่าสิ่งนี้เป็นเป้าหมายของเขา เป็นนิพพานของเขา แต่เจ้าชายสิทธัตถะปฏิเสธสิ่งนี้ แม้แต่มากำหนดอานาปานสติเข้าไป จนเข้าไปบุพเพนิวาसानุสติญาณ

ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ เราไปเจอสิ่งนี้ เราอาจจะคิดสิ่งนี้ได้ แล้วจะหลงใหลสิ่งนี้ว่าเรารู้สิ่งที่แปลกประหลาด รู้สิ่งที่มหัศจรรย์ เพราะมันระลึกอดีตชาติได้ ย้อนกลับไปตั้งแต่พระเวฬุวัน

ย้อนกลับไป ๑๐ ชาติ ย้อนกลับไปตลอด เห็นไหม จนไม่มีต้นไม่มีปลาย เป็นความรู้ที่มหัศจรรย์ แต่เจ้าชายสิทธัตถะไม่ตื่นเต้นกับสิ่งนี้เลย เพราะมีประสบการณ์มาตั้งแต่อยู่กับอาพาธดาบส

เวลาเข้าสมาบัตินั้นอยู่แล้ว ถึงย้อนกลับเข้ามาจิตที่ผู้รู้ กลับมาที่ลมหายใจนี้ กำหนดเข้าไป จนออกนะ พอถึงมัชฌิมยาม จิตรับรู้ออกไปจุตูปปาตญาณ ถ้าจิตนี้ดับจะไปเกิดสภาวะตามกรรม อย่างนั้น เห็นจิตนี้ตายแล้วเกิด ตายแล้วเกิดในสถานะ... จุตูปปาตญาณ เห็นสัตว์เกิด จิตนี้ไม่มีที่สิ้นสุด เหมือนต้องเกิดทั้งหมด ตายแล้วต้องเกิดทั้งหมด ย้อนกลับเข้ามาจนเป็นอัสวักขยญาณ อัสวักขยญาณเพราะอะไร

เพราะว่า อวิชา ปัจจยา สังขารา สังขารา ปัจจยา วิญญานัง เห็นไหม “อวิชา” สิ่งที่เป็น อวิชาคือตัวสกรปรกของใจดวงนี้ มันมีอวิชาอยู่ มันใช้ปัญญาญาณไง อัสวักขยญาณคือว่าองค์ ของมรรคมันสมบูรณ์ไง สมบูรณ์เพราะอะไร เพราะความคำริชอบ ความเพียรชอบ งานชอบ... ความเพียรชอบ

เวลาบุพเพนิวาสานุสติญาณย้อนไปอดีต จุตูปปาตญาณนี้ไปอนาคต มันไม่เป็นปัจจุบัน มันไม่ย้อนกลับเข้ามาชำระกิเลสตรงหัวใจนั้น ตรงที่อวิชาที่สุดอยู่ในหัวใจนั้น พอจิตย้อนกลับเข้ามาตรงอวิชา เห็นไหม อวิชาจนเป็นวิชาไง จนเป็นอัสวักขยญาณกว่ากิเลสตรงนั้นไหม การทำลาย

ถ้าเป็นอุเบกขา เห็นไหม สิ่งทีวางเฉยอยู่ เป็นอุเบกขาอยู่ เป็นสมาธิอยู่ ถ้าคิดสิ่งนี้ได้ แต่ ขนาดเป็นสมาธิแล้วมีพลังงานออกรับรู้สิ่งต่างๆ กี่ว่าไม่ใช่ อดีตก็ไม่ใช่ อนาคตก็ไม่ใช่ ความรู้ ต่างๆ แต่ทำไมเราประพฤติปฏิบัติกัน เวลาจิตสงบเห็นสภาวะต่างๆ ทำไมไม่ตื่นเต้นกับสภาวะแบบ นั้นล่ะ ความตื่นเต้นสภาวะแบบนั้นมันเป็นเรื่องธรรมดาใจ “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็น ธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับไปเป็นธรรมดา” เราไปตื่นเต้นกับความสิ่งที่เป็นธรรมดา เราไปตื่นเต้นนะ

แต่พระอัญญาโกณฑัญญะไม่ตื่นเต้นกับสิ่งนี้ไง เห็นสภาวะการเกิดดับเป็นธรรมดา แต่ตาม ธรรมดานี้ กิจญาณ สังขญาณ มีกิจมีการกระทำ มีสัจจะความจริงอันนี้เกิดขึ้น กิจในศาสนานี้ทำขึ้น ญาณัง อุทปาติ ปัญญา อุทปาติ ญาณเกิดขึ้น ปัญญาเกิดขึ้น สิ่งที่เป็นปัญญาเกิดขึ้น เข้าไปชำระสิ่ง นี้ นี่สังฆะเกิดจากตรงนี้ สังฆะเกิดขึ้นมาจากหัวใจของพระอัญญาโกณฑัญญะ สงฆ์องค์แรก พี่ชาย

ใหญ่ในศาสนาสมณโคตมคือพระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นสงฆ์องค์แรกของพุทธศาสนานี้ สงฆ์สิ่งนี้เป็นอริยสงฆ์ สงฆ์จากหัวใจ

แต่ในปัจจุบันนี้เห็นไหม สังฆะ สงฆ์ สมมุติสงฆ์ ในเมื่อเราบวชเป็นพระเป็นสมมุติสงฆ์ทางโลก โลกหมายถึงธรรมวินัยไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมไว้ เรื่องสงฆ์ สังฆะสงฆ์ถ้าเป็นสมมุติสงฆ์นี้เป็นบุคคลนะ เวลาเราทำอุโบสถ ถ้าเป็นพระองค์เดียวทำอุโบสถนี้เป็นบุคคลอุโบสถ ถ้าพระ ๒ องค์เป็นคณะอุโบสถ พระ ๓ องค์เป็นคณะอุโบสถ เป็นคณะนะ แต่ถ้าสงฆ์ ๔ องค์นี้เป็นสังฆอุโบสถ สังฆะคือสงฆ์ สงฆ์คือ ๔ องค์ขึ้นไป นี่จะเป็นสงฆ์

ถ้าสมมุติสงฆ์ ในเรื่องธรรมวินัยนี้ก็ต้อง ๔ องค์ขึ้นไป นี่คือนั่นที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้โดยธรรมวินัย นี่เป็นสมมุติ เป็นบัญญัติ เป็นโลกทั้งหมดเลย แต่ถ้าใจของพระอัญญาโกณฑัญญะ สงฆ์อย่างนั้นเกิดขึ้นมาจากใจดวงนี้ ใจที่เราเกิดตาย เกิดตาย ใจของเราที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ใจของเราที่ประพฤติปฏิบัติอยู่นี้ ใจของเราที่บวชเป็นพระอยู่อย่างนี้ไง “สมมุติสงฆ์” เราถึงต้องถือธรรมวินัยไง

เวลาเด็กเขาเล่นขายของนะ เด็กเล็กๆ นี่เล่นกัน เล่นเป็นพระเป็นเจ้า เขาก็สมมุติ เขาก็มีความสุขของเขา เขาก็หัวเราะ เขาก็เล่นไปเพลินของเขาละ สมมุติของเขาซ่อนมา เห็นไหม เด็กมันเล่นกันชั่วครึ่งชั่วคราแต่มันเป็นความเล่นของเด็กๆ ผลมันเกิดในการเล่นของเด็กๆ

แต่ถ้าเราบวชเป็นพระ เวลาเราบวชเป็นพระ สงฆ์ยกขึ้นใจ จริงตามธรรมวินัย “จริง” จริงตามธรรมวินัย แต่เป็นสมมุติของโลก แต่ก็จริงตามธรรมวินัยเพื่อจะให้เราเข้าถึงการประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราเข้าถึงการประพฤติปฏิบัติ เห็นไหม สังคมยอมรับ ประเพณีวัฒนธรรมยอมรับ

“พระเป็นผู้ประเสริฐ” ประเสริฐเพราะว่าปฏิญาณตนว่าจะเป็นผู้ที่ค้นคว้าหาธรรมมาในหัวใจ ถึงเวลากฎหมายถึงยกเว้นทั้งหมด ยกเว้นพระ นี่ยกเว้น กฎหมายไม่บังคับถึงกับพระ ยกเว้นพระไว้เพราะต้องการให้พระนี้ออกค้นคว้าหาใจของตัวเองให้ได้ ทำให้เป็นสังฆะขึ้นมาจากใจของเราให้ได้

ถ้าเป็นสังฆะขึ้นมาจริง ถ้าเป็นสังฆะขึ้นมาจริง เวลาพระอัญญาโกณฑัญญะรู้ธรรมขึ้นมา สิ้นพตปรามาส จะไม่ลุ่มคล่ำในศีล ความล่งเลงสัยในธรรมจะไม่มี จิตใจอย่างนี้จะเป็นจิตใจที่ทำความชั่วไม่ได้ จะไม่มีเบื้องหน้าเบื้องหลัง

แต่ถ้าเราบวชของเราขึ้นมา เราเป็นสมมุติสงฆ์ สงฆ์เหมือนกัน แต่มีเบื้องหน้าเบื้องหลัง เบื้องหน้าเบื้องหลังเพราะอะไร เพราะมันมีกิเลสอยู่ในหัวใจ ถ้ามีกิเลส ความดิ้นรนในของใจนี้ กิเลสค้นหาความทะยานอยากทำให้ใจนี้เราร้อนมาก ความเราร้อนอย่างนี้เป็นความทุกข์ทั้งหมด สิ่งที่เป็นความทุกข์เรากดความล่งเลงสัย แล้วเราการประพฤติปฏิบัติ เหมือนกับข้าราชการ ถ้าข้าราชการทำความผิด โทษของเขาต้องมากขึ้นเพราะอะไร เพราะเขาเป็นข้าราชการแล้วเขาทำความผิด

สงฆ์ก็เหมือนกัน ถ้าเราไปประกาศตัวว่าเป็นสงฆ์ จนศีลธรรมในสังคมเขาให้เกียรติ แต่เรามีความลุ่มคล่มในของเรา เรามีเบื้องหน้าเบื้องหลังของเรา ถ้าเรามีเบื้องหน้าเบื้องหลังของเรา เบื้องหลังของเรา เราทำอะไรก็ได้ แต่เบื้องหน้านี้เราก็คำเราเป็นสงฆ์ เห็นไหม บั้นหน้าออกไปทางสังคมอย่างนั้น มันพลาดใจ สิ่งที่เราพลาดใจนี้เป็นความทุกข์นะ แล้วถ้าเป็นความทุกข์ มันจะเป็นสังฆะขึ้นมาได้อย่างไร สิ่งที่ว่าโมฆะอะไร สิ่งที่ไม่ทำให้เรานี้ไม่สมประโยชน์ของเรา

เวลาประพฤติปฏิบัตินะ เวลาเรามีอาบัติขึ้นมา ถ้าอาบัติแม้แต่เล็กน้อย เวลาเราปฏิบัติ กิเลส มันก็ทำสิ่งนี้ มันเหมือนกับว่า มันเหมือนกับเราเป็นแผลแล้วก็รดน้ำเกลือ สิ่งที่เรารดน้ำเกลือให้มัน แสบๆ คันๆ ใจ นี้ก็เหมือนกัน ถ้าเรามีอาบัติในหัวใจ กิเลสมันจะเอาสิ่งนี้ มันจะขยายผลสิ่งนี้ แล้วมันจะเป็นความสงบไปได้อย่างไร

มันจะหลอกตัวเองขนาดไหน มันก็หลอกไม่ได้ เพราะอะไร เพราะว่ามันไม่มีความลับของเรา ใจ เวลาเราปิดบังคนอื่น เราปิดบังได้นะ แต่เราปิดบังเราไม่ได้ สิ่งที่เราปิดบังเราไม่ได้ มันก็จะขยายผลอันนี้ให้ใหญ่ เว้นไว้แต่มีดีใจ ผู้ที่มีดี ผู้ที่เป็นเหยื่อของกิเลสค้นหา ถ้าค้นหาความทะยานอยากขยายสิ่งนี้ไป สิ่งนี้จะทำเป็นความสกปรกโสมมใจ

สิ่งที่สกปรกโสมม เพราะพระในสมัยพุทธกาลถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ แล้ว ว่า “เมื่อก่อนธรรมวินัยน้อย ทำไมพระอรหันต์มากละ เดียวนี้ธรรมวินัยของเรามากขึ้นมา ทำไมพระที่ประพฤติปฏิบัติมีส่วนน้อยลง”

เพราะสิ่งที่การประพฤติปฏิบัตินี้มันมีลาภ มันมีความสรรเสริญ มีการเคารพนับจากผู้ที่เขาให้เกียรติ สิ่งที่ทำให้เกียรติ สังคมให้เกียรติอย่างนี้ แล้วถ้าสิ่งนี้มันเป็นเหยื่อ ถ้าจิตใจของเรา กินเหยื่ออย่างนี้ คิดในลาภ คิดในสักการะ คิดในสรรเสริญ มันก็แสวงหาลาภ แสวงหาสักการะ แสวงหาความสรรเสริญ

สิ่งที่แสวงหาความสรรเสริญนะ... ในสมัยพุทธกาล มันมีอยู่คราวหนึ่งที่ข้าวยากหมากแพง พระเขาปรึกษากันว่าเราจะทำอย่างไรในการดำรงชีวิตของเรา ตกลงกันเองนะ ว่าให้พระ ก. บอกพระ ข. ว่าเป็นโศดาบัน พระ ข. บอกพระ ก. เป็นพระสัททามิ พระอนาคามี ต่างคนต่างสรรเสริญกัน จนถึงพรรษานั้น ชาวบ้านแถวนั้นเขาบอกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมไว้แล้ว การถวายทาน ถ้าเราได้ทำทานกับผู้ที่พระอริยสงฆ์ เราจะได้บุญกุศลมาก เขาก็พยายามชวนชวนมานะ

แต่พระที่เขาซื้อตรง เขาไม่ประกาศตนของเขา ชาวบ้านเขาก็ไม่สนใจใจ เวลาออกพรรษาแล้ว พระนี้จะไปกราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระส่วนใหญ่ไปกราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีแต่ผู้ที่ว่าผอมๆ ทั้งนั้นเลย เพราะอะไร เพราะข้าวยากหมากแพงใจ มีอยู่ชุดนี้มีแต่ความอ้วนพี

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “เธออยู่ด้วยอุบายสิ่งใด”

บอกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “อยู่ด้วยการบอกกันกล่าวโจษกันอย่างนี้”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “พวกนี้เป็นมหาโจร”

สิ่งที่เป็นมหาโจรเพราะอะไร เพราะคิดในลาภ ให้เขาเอาสิ่งนี้มาปรนเปรอดน เอามาปรนเปรอดนเพื่อความสุขของตัว แต่ความเป็นไปในหัวใจนั้นมีหรือไม่มี นี่เป็นมหาโจรใจ มหาโจรในพุทธศาสนา มหาโจรในการคิดในลาภสักการะ สิ่งนี้มันมีขึ้นมา สิ่งที่เป็นเป้าหมายของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ถึงต้องย้อนกลับมาตรงนี้ เป้าหมายเราประพฤติปฏิบัติมาเพื่ออะไร

ปัญจวัคคีย์นะ พระอัญญาโกณฑัญญะออกอุปัฏฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ ๖ ปี ก็ปรารภนาเพื่อจะให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรลุลหรรษ เพื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัม

พุทธเจ้าบรรลุนิพพานแล้วจะได้สั่งสอนเราด้วย เราจะได้อาศัยสิ่งนี้เป็นผู้ที่พยายามจะค้นคว้าหัวใจของเราพ้นออกไปจากกิเลส ตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป

เพราะว่ามันเกิดมา ความเกิด ความตายในโลกนี้เป็นความทุกข์อย่างยิ่ง สิ่งที่เป็นความทุกข์อย่างยิ่ง สิ่งนี้เป็นสิ่งที่อันตรายอย่างยิ่ง แต่พวกเราเพลินใจ กิเลสมันบังตา สิ่งที่ยังตามันบังเราไว้ เราจะพอใจกับชีวิต ถ้าเรายังมีชีวิตอยู่ เรายังมีเพศเพลินในชีวิต แล้วมีการผัดวันประกันพรุ่งนะ เมื่อนั้น เมื่อนั้นจะทำให้เห็นไหม

ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไม่อ้างเล่ห์ไฉน ร้อนนาก็ว่าไม่ทำงาน หนาวนาก็ว่าไม่ทำงาน นี่ยังเด็กนักรยังหนุ่มยังสาวนักรยังไม่ทำงาน ให้รอจังหวะ ให้รอเวลา ถึงเวลาเราจะทำงานไฉน เราก็อ้างเล่ห์ของเราไป แต่เราจะไม่รู้หรือว่าลมหายใจเข้า ถ้าไม่ออกก็ตาย ลมหายใจออกไม่เข้าก็ตาย ความเกิดและความตายนี้แขวนอยู่บนเส้นด้ายตลอดเวลา แต่เราก็มัวเมาใจ

เวลาคนนอนหลับไปโดยไม่ตื่นนี่มีมหาศาลเลย ในโลกนี้มีคนเกิดตลอดเวลา แล้วก็มีคนตายตลอดเวลา แล้วถ้ามันตกถึงเราละ ถ้ามันตกถึงเรา เราก็อ้างโอกาส หมดโอกาสเพราะการเกิด และการตายนี้เป็นความมหัศจรรย์มาก ความมหัศจรรย์ของเรื่องของกรรม เราจะไม่เข้าใจเรื่องของกรรมเลย

เรื่องของกรรมเห็นไหม ปัจจุบันนี้เราบอกว่า เราศึกษา เราปฏิบัติธรรม เรามีความมั่นคงมาก เราตายไปเราก็จะปฏิบัติธรรมอีก แล้วถ้าเราตายไป ไปเกิดในสถานะอื่นละ ในสถานะที่ว่ามันมีความสุขละ ความสุขก็เพลินไป เห็นไหม เกิดในสวรรค์ มันก็เพลินไปกับเรื่องของสิ่งที่เป็นทิพย์ทั้งหมด

ถ้าเกิดทางบาปอกุศลพาเกิด เกิดไปในสิ่งที่มีความทุกข์ เราก็ต้องพยายามจะดิ้นรนให้เราพ้นจากทุกข์นั้น เวลาอย่างนั้นมันจะมาได้อย่างไร เราจะประพฤติกปฏิบัติไปได้ได้อย่างไร เราคิดเอาเปรียบเทียบกับ เรายังปัจจุบัน เรายังสถานะของมนุษย์เรานี้เปรียบเทียบกับถ้าเราเกิดอีก เราจะมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร เราไม่เข้าใจหรือว่าถ้าเราไปตาย ไปเกิดในภพใหม่ ภพใหม่คือเปลี่ยนสถานะใหม่

ถ้าเปลี่ยนสถานะใหม่ ความดีและความชั่วนะ เวลาเราสร้างสม ความดีและความชั่วที่เราสร้างสมนี้ สะสมลงที่สัญญา สัญญาความจำ เราทำสิ่งใดไว้ เราจะปกปิดใครไม่ได้หรอก สัญญานี้มันจะจำไว้ทั้งหมดเลย สัญญา เห็นไหม รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่เป็นขันธ ๕... ธาตุ ๔ และขันธ ๕ มนุษย์นี้มีธาตุ ๔ และขันธ ๕ แต่เราไม่เคยเห็นตัวจิตใจ

สิ่งที่เป็นตัวจิต ธาตุ ๔ และขันธ ๕ เกิด ถ้าสัญญาเป็นความจริง เราต้องไม่ลืมสิ่งใด เราจะต้องจำได้สิ่งต่างๆ ที่เราเคยผ่านมา เราต้องจำได้หมด ทำไมเดี๋ยวเราก็ก๊ม ทำไมเดี๋ยวเราก็ก๊นได้ล่ะ เห็นไหม สัญญาก็เกิดดับ สิ่งที่เกิดดับ เกิดดับเป็นอนิจจังอยู่ตลอดเวลา แต่สิ่งนี้เวลามันมีสะสมสิ่งที่สะสมจนมีน้ำหนักแล้ว มันย่อยสลายไป ย่อยสลายจากสัญญา ย่อยสลายไปอยู่ใน อวิชชา ปัจจยา สังขารา สังขารา ปัจจยา วิญญาณัง มันย่อยสลายไปอยู่ในตัวจิต จิตตัวนี้มันตัวพาตัวตายเกิด

สิ่งที่ตายเกิดมันถึงจำว่าเราเป็นมนุษย์ เราอยากประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราตายไปเราก็จะปฏิบัติต่อไป ต่อไป มันย่อยสลายไปอยู่ใน อวิชชา ปัจจยา สังขารา สังขารา ปัจจยา วิญญาณัง มันย่อยไปเป็นอารมณ์ความรู้สึก เป็นอำนาจาสนา มันสะสมมาตรงนั้นไง ถึงว่าจิตตินิสัยคนเกิด เกิดตรงนี้ไง เกิดจากปฏิสนธิจิต จิตปฏิสนธิตัวนี้ มันมีสะสมความดีมา มันจะมีออกจิตตินิสัยถึงเป็นคุณธรรม

แต่ถ้ามันสะสมสิ่งที่เป็นบาปอกุศลมา มันจะออกเป็นสิ่งที่เป็นพาล สิ่งที่เป็นพาล เห็นไหม จิตตัวนี้มันเป็นอยู่ตัวภายใน เราไม่เข้าใจเรื่องของกรรมอย่างนี้ เราถึงชะล่าใจไง แต่ถ้าเราเห็นกรรมอย่างนี้ ถ้าเราเกิดสถานะใหม่ เราจะไม่มีความคิดอย่างนี้ ความคิดว่าแล้วแต่อำนาจาสนาเกิดในสถานะไหน เว้นแต่ว่าบุญกุศลพาเกิด สิ่งที่เราไปพบพระพุทธศาสนา ในธรรมบทนะ เวลาเทวดาเขาจะสิ้นอายุขัย ความสว่างของเขาจะเริ่มมัวลง มัวลง เขาจะต้องตาย เขาเศร้าสร้อยของเขาแล้วเทวดาเขาจะอวยพรกัน ขอให้เกิดเป็นมนุษย์เถิด แล้วให้พบพระพุทธศาสนา จะได้ประพฤติปฏิบัติ จะได้ทำบุญกุศลให้เกิดเป็นเทวดาอีกไง

แต่ของเราทำบุญกุศลด้วย จะเกิดเป็นเทวดาต่อเมื่อเราตายจากสถานะนี้ จะไปเกิดเป็นเทวดา แต่ถ้าในปัจจุบันนี้เราจะต้องตายชาตินี้ แล้วไม่เกิดอีกไง

ในสังฆะนะ สังฆะที่ ๑ สังฆะที่ ๒ สังฆะที่ ๓ สังฆะที่ ๔ สิ่งที่เป็นสังฆะ จิตมันพัฒนาไป เป็นขั้นเป็นตอนของมันขึ้นไป มรรค ๔ ผล ๔ ทำไมมีนิพพาน ๑ ละ สิ่งที่เป็นนิพพาน ขณะที่ เป็นสังฆะที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ นี้ ยังเป็นสมมุติบัญญัติตลอดไป สิ่งที่เป็นสมมุติบัญญัติตลอดไป จนถึงที่สุด เป็นนิพพาน ๑

ในมงคล ๓๘ ประการ “ผู้ใดเห็นสมณะเป็นมงคลอย่างยิ่ง” มงคลคือสังฆะ แล้ว “นิพพานสัจฉิกิริยา จ” ถึงนิพพานก็เป็นมงคลอย่างยิ่ง เห็นใหม่ ถึงที่สุดแล้วจะไม่มีใครเคยเห็นจิตของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย จิตที่เป็นนิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใช้ ใหม่ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้แสดงธรรมอยู่ ๔๕ ปี

สิ่งนี้เป็นขั้นๆ สิ่งนี้เป็นสมมุติ สิ่งทีสมมุติเกิดขึ้นมาจากเจ้าชายสิทธัตถะ จนใจดวงนั้น เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสวยวิมุตติสุขเห็นใหม่ จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะปรินิพพาน พระอนุรุทธะนั่งอยู่ นั่งอยู่ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน แล้ว พระที่นั่งอยู่ด้วยถามขึ้นใจว่า

“ปัจจุบันนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานหรือยัง”

พระอนุรุทธะบอกว่า “ยัง...ในปัจจุบันนี้น้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังเข้าสมาบัติ อยู่ เข้าตั้งแต่ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ขึ้นอาภาสานุญายตนะ เข้าไปแล้วลอยกลับ ลอยกลับ ระหว่งนั้น”

นี่พระอนุรุทธะเห็นจิตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอนุรุทธะเห็นจิตที่เป็น นิพพานใจ จิตที่เป็นนิพพาน จิตที่วิมุตติสุข เพราะอะไร เพราะจิตของพระอนุรุทธะก็เป็นนิพพาน เหมือนกัน จิตของพระอนุรุทธะเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน

สิ่งที่เป็นพระอรหันต์นะ...วิมุตติสุข ถึงเห็นวิมุตติสุขด้วยกัน สิ่งทีเห็นนั้นเป็นความจริง

ถึงบอกว่าสมณะที่ ๑ สมณะที่ ๒ สมณะที่ ๓ สมณะที่ ๔ นี่ยังเป็นสมมุติอยู่ จนนิพพาน ๑ นั้นพ้นออกไป แล้วสมณะที่ ๑ จะเกิดขึ้นมาได้อย่างไรละ เกิดขึ้นมาจากใจของเรา ใจของเรานี้ แหละ ใจที่ว่าทุกข์ๆ ยากๆ อยู่ที่นี่ ถ้าเราตั้งใจ เห็นใหม่ ตั้งใจให้เป็นสังฆะ ใจของเราจะเป็นสังฆะ

ในปัจจุบันนี้เราเป็นพระ ก. พระ ข. นาย ก. นาย ข. ก็แล้วแต่ นาย ก. นาย ข. พระ ข. พระ ก. นี่ก็เป็นสมมุติ แต่ถ้าจิตเข้าถึงธรรม จิตนี้ทำความสงบของใจเข้ามา ต้องมีความสงบของใจเข้ามา ก่อน ถ้าใจของเราไม่สงบเข้ามา ปัญญาเราจะมีมหาศาลขนาดไหน ความคิดของเราจินตนาการขนาดไหน มันเป็นวงของปัญญาบรมสมาธิ มันเป็นเรื่องสิ่งที่ว่าใช้ปัญญาขนาดไหน ใครครวญขนาดไหน มันจะปล่อยวางเข้ามา ความปล่อยวางอย่างนี้ เพราะมันเป็นจิตสามัญสำนึกใช้ไหม

เรื่องของโลก ปัญญาที่เราคิดอยู่นี้เป็นปัญญาโลก ปัญญาเราจะมีมารอบรู้ขนาดไหน จะมีปัญญา มีประสบการณ์ขนาดไหน เรื่องนี้เป็นเรื่องของวิชาชีพ เรื่องนี้เป็นเรื่องของโลกทั้งหมดเลย ถ้ามันสงบเข้ามา เราใช้ปัญญาอย่างนี้พิจารณาไป พิจารณาเป็นธรรมก็แล้วแต่ ว่าสิ่งนั้นมันเป็นอนิจจัง สิ่งนี้เป็นความคิด เอาความคิดไล่ความคิด นี่มันเป็นสิ่งที่ถึงที่สุดแล้วมันจะปล่อยวาง

สิ่งที่ปล่อยวาง มันก็เข้าอยู่ในสมณะ เข้าอยู่ในความสงบของใจ ถ้าเป็นความสงบของใจ เราเห็นการกระทำของใจ เห็นการเคลื่อนไหวของใจ ในเมื่อใจใช้ความคิด เราพิจารณาของเราไป แล้วมันปล่อยวางเข้ามา เราเข้าใจว่าอันนี้เป็นธรรมใจ ถ้าเราเข้าใจว่าอันนี้เป็นธรรม มันเป็นความคิดในความเป็นสมาธิใจ สิ่งที่ดีคิดในสมาธิ เข้าใจว่าสมาธินี้เป็นธรรม

แต่ถ้าเรามีครูบาอาจารย์ ต้องทำจิตให้สงบเข้ามา ก่อน ทำจิตสงบเข้ามา ใช้ปัญญาบรมสมาธิก็ได้ ใช้กำหนดพุทโธก็ได้ แล้วแต่จริตนิสัย ถ้าจิตของเราทำอย่างไรได้ ต้องทำสิ่งนั้นเข้ามา ถ้าเราไม่ทำจิตของเราให้สงบเข้ามา ภาวนามยปัญญา มันเกิดไม่ได้ ถ้าภาวนามยปัญญาไม่เกิด ความคิดความเห็นที่เราเกิดขึ้นมาแล้วมันพิจารณาไป มันปล่อยวางขนาดไหน มันปล่อยวางมาในวงของสมณะเท่านั้น เท่านั้นตลอดไปเพราะมันเป็นโลกียปัญญาใจ

สิ่งที่ เป็นโลกียปัญญาแต่เราไม่เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นโลกียปัญญาเพราะมันเกิดจากเรา เรามีตัณหา เรามีความทะยานอยาก เรามีกิเลสอยู่ แต่ความกิเลสนี้มันจะบังความคิดของเราแล้วเอากิเลสนี้เทียบเคียง สิ่ง queเทียบเคียงไปก็ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม เป็นธรรมโดยความเห็นของกิเลส ไม่ใช่เป็นธรรมโดยความเป็นธรรม เป็นธรรมโดยความเห็นของกิเลส กิเลสก็คาดหมายไป มันถึงว่าเป็นมรรคหายบขึ้นมาก่อน

คูติ คูอย่างมรรค ๘ เห็นไหม สัมมาอาชีวะของโลกเขา เขาประกอบสัมมาอาชีวะของโลกเขา ถ้าพระเราไม่ได้ปฏิบัติก็ต้องคิดว่าสัมมาอาชีวะ เพราะมันตรงกับตัวอักษร ตรงกับธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า การเลี้ยงชีพชอบนี้เป็นมรรค ความเลี้ยงชีพชอบใจ

แล้วถ้าไก่มันขุดเขี่ย ขี้เขี่ยอาหารของมัน มันเป็นสัมมาอาชีวะไหม แล้วสัตว์ที่มันหากินของมันโดยธรรมชาติของมัน มันเป็นสัมมาอาชีวะไหม แม้แต่สัตว์มันกินหญ้าของมัน มันก็เป็นสัมมาอาชีวะ ถ้าสัมมาอาชีวะนั้นมันเป็นมรรค สัตว์มันก็จะเป็นสัมมาอาชีวะได้ ในเมื่อมันก็ไม่ได้เบียดเบียนใคร มันก็กินหญ้าของมัน มันก็กินขี้เขี่ยกินแมลงของมัน สัตว์มันก็จะเป็นสัมมาอาชีวะ สิ่งที่เป็นสัมมาอาชีวะคือการเลี้ยงชีพอย่างนี้ คือการเลี้ยงชีพโดยสัตยาตญาณ เกิดมาในสถานะไหนมันก็ต้องเลี้ยงชีพไปสถานะนั้น

เราเกิดมาเป็นมนุษย์เราก็กินเลี้ยงชีพของเราในสถานะของมนุษย์ เลี้ยงชีพชอบสิ่งนี้มันเป็นศีลธรรม จริยธรรม แต่ถ้าการเลี้ยงชีพด้วยถูกต้อง เลี้ยงชีพด้วยความเป็นธรรม มันจะย้อนกลับเข้ามา ทำความสงบของใจเข้านี้ ถ้ามันคิดฟุ้งซ่าน มันเลี้ยงสัมมาอาชีวะ มันเลี้ยงชีวิตผิด แล้วเราพยายามใช้ใจ ใช้ความกด ใช้สติ ใช้ความคิดของเรา ใคร่ครวญเข้ามาเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ให้มันเกิดเป็นโลกุตตรธรรม ถ้ามันไม่เกิดเป็นโลกุตตรธรรม มันเป็นโลกียธรรม

โลกียะเห็นไหม ฌานโลกีย์ คูติ พระเทวทัตเหาะเหินเดินฟ้าได้ นี่ฌานโลกีย์ ถ้าฌานโลกีย์ เวลากิเลสมันเกิด มันควบคุมกิเลสไม่ได้ไง เวลาเราทำความสงบเข้ามา มันสงบได้ แล้วเราก็ทำ ความสงบ เห็นไหม เรารำพึงกัน เหาะเหินเดินฟ้านี้ได้ เข้าสมาบัติแล้วตั้งใจไว้เลยว่าเราจะเหาะเหินเดินฟ้า แล้วเราก็เข้าสมาบัติ พอเข้าสมาบัติ จิตกำหนดเข้าไปถึงจุดที่จิตสงบถึงจุดๆ หนึ่ง มัน เป็นไปโดยพลังงานของใจ ใจทำได้สภาวะแบบนั้น สิ่งนี้ แล้วกิเลสมันถลอกปอกเปื้อกไป ตรงไหน กิเลสมันโดนสิ่งใดชำระมัน มันกลับไปเสริมใจ เสริมให้สิ่งนั้นออกไปเป็นเรื่องของโลก ใจ นี่โลกียปัญญา

สิ่งที่โลกียปัญญา สิ่งกิเลสในหัวใจมันขับไล่ กิเลสค้นหาความทะยานอยากขับไล่ ทำไม ทำให้พระเทวทัตอยากปกครองสงฆ์ละ ทำไมให้เป็นพระเทวทัตทำขนาดที่ว่าพยายามปลงพระชนม์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ละ ทั้งๆ ที่เหาะเหินเดินฟ้าได้นะ มันถึงว่าเรื่องของโลกียฌาน เรื่องของโลกียปัญญา

สิ่งที่โลกียปัญญา มันเป็นเรื่องของศักยภาพของมนุษย์ ศักยภาพของเทวดา อินทร์ พรหม ผู้ที่มีปัญญาเหมือนกับการสร้างสมบุญญาธิการมา เหมือนกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปราธนาพุทธานุ มีแต่สลับ มีแต่ให้ มันเป็นสัมมา สัมมาคือความถูกต้องทั้งหมด มันไม่มีการเบียดเบียนใจ

แต่ถ้าเป็นมิจา มีแต่การเบียดเบียนกัน มีแต่แก่งแย่งกัน แล้วจิตนิสัยมันฝังมาในใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นเป็นสภาวะแบบนั้น มันเบียดเบียนเขาตลอดไป แต่ถ้าใจดวงนั้นเป็นสิ่งที่ว่า เป็นสัมมา มันยังประเสริฐ ใจดวงนั้นมันทำลายเขาไม่ได้ สิ่งนี้ทำลายเขาไม่ได้นะ แต่มันไม่ได้ทำลายกิเลส มันทำลายเขาไม่ได้คือมันไม่เบียดเบียนคนอื่นใจ แต่ในหัวใจของมัน มันเป็นสิ่งที่ว่า เป็นคนมีคุณธรรม

สิ่งที่มีคุณธรรมมันก็เวียนไปในวัฏฏะ วัฏฏะคือการเกิดและการตาย ตายในวัฏฏะนี้ เกิดในสถานะไหนก็ได้ สิ่งนี้มีอยู่แล้ว วัฏฏะมีอยู่โดยดั้งเดิม สิ่งนี้มีอยู่โดยดั้งเดิม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามารู้สิ่งนี้ไง สิ่งนี้เป็นสถานะของมิติที่มีอยู่นะ แต่ถ้าปัญญามันเข้าถึงสมบัติ เข้าถึงความเป็นไป จะเห็นสภาวะแบบนั้น ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนกลับได้ เห็นได้หมดละ

สิ่งที่ย้อนกลับได้เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ตรัสรู้ด้วย แต่ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ว เห็นใหม่ ลงจากเขาคิชฌกูฏ เวลาพระโมคคัลลานะเห็นปรตลอยจากเขาคิชฌกูฏ กับพระที่เดินไปด้วยเห็นพระโมคคัลลานะยิ้ม จนพระที่เดินไปด้วย “พระโมคคัลลานะยิ้มอะไร” พระโมคคัลลานะยังไม่พูด จะพูดต่อหน้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พอไปถึงหน้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้นถามขึ้นมา พระโมคคัลลานะบอก “เห็นปรตลอยอยู่ ลอยไปตามแต่กรรมของปรต แล้วขนหลุดออกไปกลายเป็นเหล็กเป็นแหลมที่มกลัษมาที่ตัว ร้องเจ็บปวดโอดโอยอยู่ขนาดไหน สภาวะกรรมก็มีสภาวะแบบนั้น” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ว่าท่านก็เห็น

พระอรหันต์ จิตที่สงบแล้ว จิตที่มันเป็นวิมุตติสุข เป็นวิมุตติ จิตนี้มันไม่มีกิเลส มันไม่มีการขับเคลื่อนออกมาให้เป็นสิ่งที่เป็นอย่างอื่นต่าง ๆ มันจะเห็นสภาวะแบบนั้น สิ่งทีสภาวะแบบนั้น

แล้วแต่จริตนิสัย พระอรหันต์มีหลายประเภท หลายประเภทเพราะแล้วแต่อำนาจวาสนาผู้ที่สั่งสมบุญญาธิการมา เป็นพระอรหันต์เหมือนกัน แต่ความรู้ความเห็นต่างๆ กัน

เพราะแม้แต่เวลาความบริสุทธิ์ของใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นพระอรหันต์ พระอัครสาวกต่างๆ ก็เป็นพระอรหันต์ แต่ความเห็นไม่เหมือนกัน เพราะการสร้างสมอันนั้นไม่เหมือนกัน แต่ความบริสุทธิ์เหมือนกัน ธรรมวินัยก็เหมือนกัน วางธรรมวินัยไว้เพื่อจะให้เราก้าวเดิน เพื่อจะเข้าถึงตรงนี้ไง นี่ถึงบอกเป็นสมมุติสงฆ์

ถ้าสมมุติสงฆ์พยายามทำใจของตัวเองสงบเข้ามา จากพหุจิตสงบเข้ามา ยกขึ้นเดินโสดาปัตติมรรค เห็นไหม บุคคล ๘ จำพวก สมณะที่ ๑ ถ้าสมณะที่ ๑ ทำให้จิตสงบเข้ามา ถ้าจิตสงบเข้ามาแล้วยกขึ้นวิปัสสนาในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม ถ้าเดินถูกต้องตามมรรค นี้บุคคลที่ ๑ แล้วสมณะที่ ๑ สมณะที่ ๒...สังขะที่ ๑ สังขะที่ ๒ จะเกิดขึ้นมาจากใจ

ถ้าสังขะที่ ๑ เกิดขึ้น แล้วเราทำของเราไม่ถูกต้อง เวลามันเสื่อมไป สังขะที่ ๑ เกิดขึ้น เพราะจิตเราสงบ พหุจิตเราสงบขึ้นมา เราวิปัสสนาในกาย ถ้าเราเอากายเข้ามาวิปัสสนา ในกาย ในจิต ถ้าวิปัสสนา ถ้ามันปล่อยวาง พอปล่อยวางเราเข้าใจว่าเป็นผล สิ่งที่เป็นผลนะ สุดท้ายแล้วเราก็ถนอมรักษาสິงนี้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ชม เพราะว่ามันไม่มีการกระทำ มันไม่มีการกระทำเข้าไปทำลายเหมือนกับพระอัญญาโกณฑัญญะ พระอัญญาโกณฑัญญะเข้ามา กิจญาณ สังขญาณเข้าไปทำลายสิ่งนั้น จนพระอัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ สังขะเกิดขึ้นมาอย่างนั้น

เราวิปัสสนากายกัน เราวิปัสสนากาย ปล่อยวาง ปล่อยวาง ปล่อยวางขนาดไหนก็แล้วแต่ เราต้องช้า พยายามช้าแล้วช้าเล่า ช้าแล้วช้าเล่าเพื่อการคราดสิ่งที่เป็นวัชพืชออกจากใจให้ได้ ถ้าเราคราดสิ่งที่เป็นวัชพืช คราดสิ่งที่เป็นกิเลสตัณหาในหัวใจของเราออกมา ใจของเราจะสะอาดขึ้นมานะ ใจตัวนี้ต่างหาก ใจดวงนี้มันจะพัฒนาของมันขึ้นไปเป็นสังขะ จิตที่เป็นสังขะ

สังขะเกิดที่ไหน สังขะเกิดที่หัวใจของสัตว์โลก นางวิสาขาไม่ได้บวชนะ นางวิสาขาก็เป็นพระโสดาบัน อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็ไม่ได้บวช เป็นสังขะขึ้นมาได้ สังขะเกิดขึ้นมาจากใจ

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา “สังฆะ” สมมุติสงฆ์นี้มันเป็นโอกาส มันเป็นอำนาจวาสนา อำนาจวาสนาเหมือนกับนักกีฬาเลย นักกีฬาในปัจจุบันนี้จะต้องทำเต็ม จะต้องทำระดับของตัวเอง ให้เข้าถึงโอกาสนั้น ถึงจะได้เข้าไปแข่งขันไง นี่ก็เหมือนกัน เราเป็นพระ เราปฏิญาณว่าเราเป็นพระ สงฆ์ยกขึ้นมาในหมู่ มันมีโอกาสมีวาสนามาก สมมุติสงฆ์ แต่ถ้าเราทำใจของเราขึ้นมาจนเป็นความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ถ้าบริสุทธิ์ผุดผ่อง

“เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับไปเป็นธรรมดา”

สิ่งนี้เกิดขึ้นมาแล้ว นี่สัพพัตถปริมาส จะไม่มีการถูกลำในศีลใจ ศีลนี้จะเป็นความจริงในใจดวงนั้น พระโศดบันจะทำสิ่งที่ว่านอกอุศลไม่ได้เลย เว้นไว้แต่... เว้นไว้แต่สิ่งที่ว่ามันสติไม่พร้อมใจ เพราะอะไร เพราะสติยังไม่สมบูรณ์ ถ้าสติไม่สมบูรณ์ ๑ กรรมของสัตว์ ๑

สิ่งที่กรรมของสัตว์สภาวะเป็นไป เห็นไหม แต่เกิดขึ้นมาจากเจตนาทำความผิดของพระโศดบันไม่มี สิ่งที่เกิดขึ้นจากความผิดอย่างนั้น เพราะกิเลสสิ่งที่มันมีแสดงออกของมันโดยค้นหาความทะยานอยากโดยธรรมชาติของมัน มันโดนหักแล้ว มันโดนทำลายออกไปจากใจแล้ว

สิ่งที่ทำลายออกไปจากใจ ถึงมีการขวนขวาย มีความสุขของใจดวงนั้น มีความพอใจกับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะมีแต่ความมองอาจกล้าหาญจากการประพฤติปฏิบัติ เหมือนกับเราแสวงหาสิ่งที่ว่าเพชรถือเป็นพลอย แต่เราไม่เคยเห็นว่าสิ่งที่ว่าเพชรถือเป็นพลอยเป็นอะไร เราก็มองแต่ความคาดหมายไปตลอดคนนะ ว่าสิ่งนั้นเป็นเพชร สิ่งนี้เป็นเพชรใช่ไหม สิ่งนี้เป็นเพชรใช่ไหม ไปถามผู้รู้ว่าไม่ใช่ ไม่ใช่

แต่ถ้าเราเจอเพชรเมื่อไร สิ่งนั้นเป็นความเห็นของเรา ครูบาอาจารย์ก็บอกว่าเป็นเพชรเหมือนกัน สิ่งที่เป็นเพชรของเราในหัวใจ นี่คือการเราค้นคว้าของเราขึ้นมาจากใจดวงนี้ สิ่งนี้ถึงเป็นบุญกุศล เป็นบุญกุศลนะ ถ้าไม่มีบุญกุศล เราจะทำสิ่งนี้ขึ้นมาได้ไหม สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากในหัวใจของเรา

เวลาทุกข์ร้อน ทุกข์ร้อนมาก สิ่งที่ถูกทุกข์ร้อนเพราะมันบีบบีบไฟในหัวใจของเรา กิเลสตัณหา มันจะบีบบีบไฟมาก แล้วเราก็ค้นพบพระพุทธศาสนา พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์

องค์แรกของโลกนะ สงฆ์องค์แรกเกิดขึ้นมา แล้วสงฆ์ของเรา เราจะเกิดขึ้นมาได้ไหม ถ้าสังฆะอันนี้จะเกิดขึ้น สังฆะที่ ๑ เกิดขึ้นมาในหัวใจดวงนั้น ในหัวใจดวงนั้นจะเป็นสิ่งที่มั่นคง มั่นคง

เพราะว่าถ้าปล่อยพลัดไปอนาคตเกิดอีก ๗ ชาติ เกิดอีก ๗ ชาติคือเข้ากระแสของการที่ว่าจะไม่มีต้นไม่มีปลาย เหมือนกับวนไปในวัฏฏะที่จิตต้องเกิดต้องตายไม่มีต้นไม่มีปลายนะ ถ้าถึงที่เราตกในบุญกุศลขึ้นมา มันก็มีความสุข ถ้าเกิดตกในบาปอกุศลมันก็มีความสุขเวียนไปแบบนั้น แต่จิตของพระโศดบันนี่อีก ๗ ชาติอย่างมาก ในการประพฤติปฏิบัติพระอานนท์ปฏิบัติตั้งแต่พระโศดบัน จนในชาติปัจจุบันนั้นทำลายกิเลสออก

สังฆะที่ ๒ จะเกิดขึ้นมาถ้าเราทำของเราขึ้นไป เราต้องหมั่นให้ใจของเราพัฒนาขึ้นไป เพราะสังฆะที่ ๑ กับสังฆะที่ ๒ ต่างกัน ต่างกันโดยความเห็นของในความรู้สึกของใจใจ

ในความสกปรกของใจ กิเลสมันมีอำนาจมาก มันก็จะทำลายได้มาก แต่ถ้าเราฆ่ากิเลสไปแล้ว ความหยาบของกิเลสนี้มันโดนทำลายออกไป ใจนี้มันก็มีความสุข มีความสุขส่วนหนึ่งแต่มีสิ่งที่ละเอียดขึ้นมา ถ้าเราทำพยายามวิปัสสนาเข้าไป ทำลายตรงนั้นให้ได้ ถ้ามันสะอาดขึ้นมา สมณะที่ ๒ สังฆะที่ ๒ ขึ้นมา ภายกับจิตจะแยกออกจากกัน สิ่งที่แยกออกจากกัน

นี่คิดได้ คิดเพราะอะไร เพราะว่าสิ่งที่เป็ความว่าง สมานก็เป็นความว่างนะ เราพิจารณาของเราแล้วปล่อยวางเฉยๆ มันก็เป็นสมาน ปล่อยวางเฉยๆ คือปล่อยวางแบบโลกิยะ สิ่งที่เป็นโลกิยะมันก็มีความว่างเหมือนกัน มันมีความสุขของมันเหมือนกัน

ถ้าเราเห็นว่าความว่าง ความสุขนี้ เพราะเราไม่เคยเห็นความว่าง เราไม่เคยเห็นความว่าง มันจะมีความสุขขนาดไหน เราก็คาดหมายของเราไปว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรมใจ เราก็คิด แต่ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเป็นสังฆะที่ ๒ มันปล่อยวางกายกับจิตแยกออกจากกัน มันก็คิดได้ คิดได้คือความมหัศจรรย์ด้วย มหัศจรรย์เพราะเราจะไม่เห็นข้างหน้า เราเข้าใจว่านี่เป็นวิมุตติสุข มันเป็ความว่างอย่างนี้

ถ้าเป็นวิมุตติสุข ถ้าเราคิด กิเลสอย่างละเอียดมันจะไม่แสดงตัวเลย มันจะสงบเสงี่ยมอยู่ในความรู้สึกอันนั้น เพราะมันต้องการให้เราเป็นเหยื่อของมันใจ ต้องการให้สถานะของจิต ภาวสวะฐานของใจยังอยู่ กิเลสมันก็ยังมียู่อาศัย เห็นไหม มันจะไม่แสดงตัว ถ้าคิดนะ

“หลง” หลงคือไม่รู้ ถ้าหลงคือไม่รู้ จะไม่รู้เลยว่าเรายังมีกิเลสอยู่ เรายังมีสมุทัยอยู่ในหัวใจ จะไม่เห็นสภาวะแบบนั้น ถึงคิดไป คิดเพราะไม่รู้ คิดเพราะความเป็นไป แล้วจะมีติดอยู่อย่างนั้น จะมีความสุขอย่างนั้น รักษาสถานะอย่างนั้นแล้วไม่เสื่อม ไม่เสื่อมเพราะมันทำลายกิเลสมาเป็นสังฆะที่ ๒ ความที่ไม่เสื่อมเป็นอกุปปธรรม มันจะรับรองสถานะนั้นไว้ติดสภาวะแบบนี้ไง

แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์เคาะสิ่งนี้ออกกะ...ออก เวลาออกจิตสงบเข้ามาแล้วยกขึ้นใจ ยกขึ้นนะ เวลาจิตที่มันปล่อยวาง มันว่าง ทำไมมันไม่ยกขึ้นล่ะ มันยกขึ้นไม่ได้เพราะกิเลสส่วนละเอียดมัน ก่อกมล ก่อกมลให้ใจดวงนี้ติดสภาวะแบบนี้ แล้วมันก็เข้าใจว่านี่คือธรรมไง ก็นอนจมอยู่อย่างนั้น เสวยสุขว่านี่คือธรรม “ธรรม” สภาวะธรรมแบบนั้น ทั้งๆ ที่ความดีกว่านี้ยังมีอยู่ ความว่าง ความสุข ที่มากกว่านี้ยังมีอยู่ไง นี่ติดสุข

ติดสุขโดยสัมมาสมาธิ ๑

ติดสุขโดยเราเป็นโลกียฌาน ๑

ติดสุขในผลก็ติดสุข

ในการประพฤติปฏิบัติมันถึงว่าสัปปายะ ๔ ครูบาอาจารย์สำคัญมาก นี่สัปปายะ ๔ ครูบาอาจารย์ ๑ อาหาร ๑ หมุกณะ ๑ ที่อยู่อาศัย ๑ นี่สัปปายะการหา แล้วมันจะหาพบเสร็จสมบูรณ์ขนาดไหนล่ะ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมอยู่ ออกวิเวกไปตลอด จำพรรษาแล้ว เคลื่อนไปตลอด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่อยู่เป็นหลักเป็นแหล่งนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมไปเพื่อให้ธรรมนี้กว้างขวาง เผยแผ่ไป เคลื่อนไปตลอด แล้วเราจะไปหาว่าที่ไหนมันจะแบบว่าสัปปายะ ๔ สมบูรณ์ล่ะ

โอกาสและวาสนาของเรา ถ้าเรามีโอกาสวาสนาของเรา เราจะเจอเป็นครั้งเป็นคราว สิ่งเห็นใหม่ เราไม่พลัดพรากจากเขา เขาก็ต้องพลัดพรากจากเรา มันต้องพลัดพรากจากกัน เรื่องของความพลัดพราก โลกนี้เป็นเรื่องของความพลัดพราก เรื่องนี้เป็นเรื่องของโอกาสชั่วคราวชั่วคราวชั่วคราวถ้าเราอยู่ด้วยกัน ๑ ชีวิตมันก็ชั่วคราวชั่วคราวใน ๑๐๐ ปีนะ ถ้าเราอยู่ด้วยกันแค่ชั่ว

ครึ่งชั่วคราว มันก็ชั่วครึ่งชั่วคราว เห็นไหม มันปลัดพรากอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่ปลัดพรากอยู่ตลอดเวลา มันถึงจะให้มันเป็นสมบุรณ์อย่างนี้มันมีน้อยมาก ยกเว้นไว้แต่สหชาติ

สิ่งที่สหชาติในสมัยพุทธกาล ความปรารถนาของผู้ที่เกิดมาพร้อมกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นคือสหชาติ คือปรารถนาสิ่งเข้ามาเกิดพร้อมกัน ๑ เกิดให้พบ พระสารีบุตรปรารถนาว่าจะเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวากับพระโมคคัลลานะ แล้วก็ต้องสร้างบุญกุศลขึ้นมา เห็นไหม พระอัครสาวกก็ต้องสร้างบุญกุศลขึ้นมาเพื่อให้อินทรีย์แก่กล้าในสถานะนั้น

เวลาพระสารีบุตรเทศน์ธรรมะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรับประกันว่า “ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ ก็จะเทศน์แบบพระสารีบุตรนี้แหละ” เห็นไหม คือเป็นเสนาบดี โดยธรรม สิ่งที่มีปัญญาเพราะอะไร เพราะการสร้างสมสิ่งนี้มาถึงได้เป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา มีอยู่ ๒ องค์ แล้วสิ่งที่ว่าเป็นสาวก-สาวกะในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็สร้างสิ่งนั้นมา สิ่งที่สร้างมาถึงเป็นสหชาติไป

แต่ของเราสร้างบุญกุศลของเรามาในปัจจุบันนี้ เราถึงพบพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ นี่เจริญรุ่งเรืองนะ ศาสนาไม่ได้เจริญในสิ่งปลูกสร้าง ศาสนาไม่ได้เจริญในวัตถุอารามสิ่งที่เป็นโบสถ์วิหารแล้วถือสิ่งนั้น โบสถ์วิหารสร้างมานี้ ถึง ๑๐๐ ปี ๑๐๐ กว่าปีก็ต้องซ่อมแซม ต้องบูรณะตลอดไป แต่ถ้าศาสนาเจริญ เจริญในหัวใจของครูบาอาจารย์ของเราที่ประกาศธรรมไป

สิ่งที่ประกาศธรรม เพราะถ้าทำสิ่งที่เป็นสังฆะที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ขึ้นมาแล้ว มันเป็นอกุปปธรรมไป มันไม่มีการซ่อมแซม มันไม่มีการบำรุงรักษา มันเป็นอกุปปธรรม มันเป็นฐานะที่จะมีการเปลี่ยนแปลง มันจะคงที่ของมันอยู่อย่างนั้น มันจะเจริญมันคงขนาดนั้น

แล้วจากใจของครูบาอาจารย์ดวงหนึ่งพยายามเผยแผ่ธรรม เราประพฤติปฏิบัติ มีธรรมที่ว่า มีดวงตาของธรรมคอยส่องสว่างให้เราใจ เหมือนกับพระอานนท์บอกที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานไป “ดวงตาของโลกดับแล้ว” ดวงตาของโลกนะ ความสว่างของโลกเห็นไหม

นี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อเรามีครูบาอาจารย์อยู่ แสงของธรรม แสงของความสว่างของใจดวงนั้น ถ้าใจเราเป็นสมณะที่ ๒ เวลามันปล่อยวางขึ้นมา มันจะติดของมันนะ ติดความสุขอย่างนี้

ความสุขอย่างนี้ทำให้เราคิดได้ ถ้าเราคิดความสุขอย่างนี้ เราจะได้ระดับนี้ แล้วเราจะเป็นอำนาจ
วาสนาของเราขนาดนี้

แต่ถ้าเราทำใจของเราให้สงบขึ้นมาแล้วย้อนออกไปนะ ย้อนออกไปเห็นกามราคะ สิ่งที่เป็น
กามราคะขณะที่มันคิด สิ่งนี้จะไม่แสดงเลย ความต่างกันของสมณะที่ ๒ และของสมณะที่ ๓
ก็ต่างกันมาก ต่างกันเพราะว่าถ้ามันความสุขอย่างนี้ เวลามันคุมกามราคะอยู่ เราจะไม่เห็นมันเลย
แต่เวลายกขึ้นไปเป็นสมณะที่ ๓ ที่ ๔ ขึ้นไป มันจะไปเห็นสภาวะของอย่างนั้น

ถ้าจับสภาวะแบบนั้นได้ เห็นความเป็นไปของกามราคะ เห็นความข่มไปของจิต จิตนี้ข่ม
ไปด้วยกามราคะมหาศาลเลย แต่ทำไมที่เวลาคิด ทำไมมันไม่เห็นล่ะ มันไม่เห็นเพราะว่าสิ่งนี้มัน
สงบตัวลง มันเป็นความฉลาดของกิเลสต่างหาก กิเลสนี้ฉลาดมากนะ

กิเลสนี้คืออะไร คือความเคยใจ กิเลสนี้คือใจดวงนี้ ถ้าเป็นอวิชชา เห็นไหม มันรู้ในตัวเอง
เอง แต่มันไม่รู้ในวิชาเลย ไม่รู้วิชาคือไม่รู้ในการทำลายตัวมันเอง เวลามันเป็นกิเลสมันมี
ความสามารถของมันขนาดนั้น มันถึงได้ขับไล่ให้ใจดวงนี้ไป ถ้าใจดวงนี้มีกิเลสอยู่มันก็จะทำให้
เราติดอยู่สภาวะแบบนั้น เราถึงจะไม่เข้าใจสิ่งใดๆ เลย

แต่ถ้าเราทำเป็นสมณะที่ ๓ ขึ้นมานี้เพราะอะไร เพราะเราต้องทำความสงบให้มันสูงขึ้นมา
พอสูงขึ้นมามันจะเป็นมหาสติ-มหาปัญญา จะเห็นความเป็นโลกียปัญญากับภาวนามยปัญญา แล้ว
ความเห็นภาวนามยปัญญา เป็นมรรคหยาบกับมรรคละเอียดเข้าไปเป็นขั้นตอนเข้าไป

มรรคหยาบทำลายเป็นโสดาบัน มรรคอย่างกลางทำลายเป็นสกิทา มรรคอย่างละเอียด เห็น
ใหม่ สิ่งนี้ละเอียด ละเอียดมาก ความต่างของเหตุผลก็ต่าง ความต่างของสถานะของจิตที่มัน
วิปัสสนาแล้วมันปล่อยก็ต่าง ต่างเพราะว่ามันยังไม่กระเทือนใจเลย

ถ้ามันยังมีกามราคะอยู่ในหัวใจ มันจะมีความสะเทือนใจมาก ความสะเทือนใจในหัวใจนะ
ไม่ใช่ความสะเทือนใจจากความรู้สึก ความสะเทือนใจในหัวใจ สิ่งนี้มันจะเศร้าหมอง มันจะ
ทำลายใจดวงนั้น ให้ทำลายอยู่สภาวะแบบนั้น ถ้าเราทำลายมันไม่ได้ ถ้ามันทำลายไม่ได้มันจะทำ
ให้สิ่งนี้เกิดขึ้นมา ความคิดนี้จะเกิดขึ้น แล้วถ้าเราเข้าไปผจญหน้ากับมัน มันจะเห็นความเป็นไป
ของมันอย่างมหาศาลเลย

สิ่งที่เป็นมหาศาลเพราะสิ่งนี้มันคิดอยู่ของมัน นี่มันเผาผลาญในหัวใจ เวลาเกิดขึ้นมามันเผาผลาญในหัวใจแล้วหัวใจจะเร้าร้อน สิ่งที่เราร้อนเพราะมันเป็นไป สิ่งที่เป็นไปนะ มันมีความลึกลับ สงสัย มันมีความใคร่ครวญของมันในหัวใจ มันมีความทศท้อใจใจใจจะรำพึงว่า “ทำไมมันกลายเป็นแบบนี้ เราทำความดีขนาดนี้ ทำไมเราไม่ชนะสิ่งนี้” เวลากิเลสมันมีอำนาจเหนือกว่านะ

เวลาคนเขาต่อสู้กัน ถ้าการชนะ สิ่งที่มีชนะรุนแรง ชนะที่ชนะขาด มันจะดูก็พ่ายอย่างนั้น ไม่สนุก แต่ถ้ามีความเสมอภาคกัน มีความสมดุลกัน ชนะกันเล็กน้อย สิ่งทีชนะกันเล็กๆ น้อยๆ มันมีความชนะกัน ใจที่มันละเอียดก็เหมือนกัน มันบังคับเล็กๆ น้อยๆ แต่มันละเอียดมากนะ

สิ่งที่เป็นความละเอียดในหัวใจมันบีบนิคเดียว เราก็ลืมนึกคลุกคลานแล้ว สิ่งทีลืมนึกคลุกคลาน เพราะเราจะไม่เห็นสถานะแบบนั้นเลย มันชนะกันเล็กน้อยมากในหัวใจนี้ เพราะมันละเอียดขนาดนั้น เราถึงจะไม่เห็นสถานะแบบนั้นเลย เราจะต้องเป็นข้าของมันตลอดไป สิ่งนี้เป็นข้าตลอดไป ถ้าตายเดี๋ยวนั้นมันก็ไปเกิดบนสวรรค์ เพราะมันยังไม่ทำลายกามราคะ

ถ้ามันทำลายกามราคะ มันก็ไปเกิดในวิภวูถะ สิ่งนี้ไปเกิดในวิภวูถะ แล้วมันเห็นสถานะของใจนี้ไปเกิดในวิภวูถะ เห็นไหม เหตุมันอยู่ที่นี้ ถ้าทำลายเหตุนี้แล้ว สถานะที่ว่เกิดบนสวรรค์ บนพรหม อันนั้นเป็นสถานะที่ใจไปเกิดใจ สิ่งทีใจไปเกิดนั้นเป็นสถานะที่เราเกิดได้ภพได้ชาติ

แต่ด้วยชาติปัจจุบันนี้ จิตเราพัฒนาขึ้นมา สังฆะนี้มันละเอียดเข้าไปเป็นชั้นเข้าไป เห็นความละเอียดอ่อนของมัน เห็นปัญญาการต่อสู้ของมัน เห็นปัญญาการต่อสู้ เห็นความลืมนึกคลุกคลานของใจ ใจนี้จะลืมนึกคลุกคลาน ลืมนึกคลุกคลานเพราะกำลังเราไม่พอ

ถ้ากำลังไม่พอ... ในการประพฤติปฏิบัติ เวลาเราปฏิบัติเริ่มต้นใหม่เวลาจิตมันสงบขึ้นมา เรากำหนดพุทโธขึ้นมา มันจะเป็นความที่หยาบเกินไป ถ้าจิตเราสงบแล้วมันสงบ ถ้าจิตมันสงบมันละเอียดขึ้นมา เราจะคิดว่ามันเป็นสิ่งที่หยาบๆ เราก็จะออกมาเป็นสิ่งที่หยาบๆ เราไปประแวง เราไปจินตนาการของเรา มันไม่เป็นไปตามธรรมชาติหรอก เวลาจิตเข้าไปถึงสิ่งที่เป็นกามราคะ สิ่งที่เป็นปัญญาที่มันใคร่ครวญกันขนาดนี้ ถ้ากำลังไม่พอ เรายังต้องกำหนดพุทโธ พุทโธ เพื่อสร้างฐานของมันขึ้นมา

สิ่งที่ฐานกำลังขึ้นมาอย่างนี้เพื่อจะเข้าไปให้สิ่งที่ว่าขณะกันเล็กน้อยๆ นั้นนะ ถ้ากำลังเราพอนะ สิ่งที่เป็นธรรมเกิดขึ้น วิปัสสนาไปมันจะปล่อย สิ่งที่ปล่อย ปล่อยความเป็นไป ปล่อยสิ่งที่มันเกาะเกี่ยว ปล่อยสิ่งที่มันพอใจ

เวลาสิ่งที่เขาเสพกันทางโลก มันออกไปข้างนอก มันถึงไปเสพกันทางโลก แต่นี่มันพอใจในตัวของมัน มันเสพในตัวของมันเอง ใจมันตั้งขึ้นมา ใจนี้ชุ่มไปด้วยกามแล้วทำลายใจดวงนี้ ถ้าเข้าไปถึงนี้มันจะปล่อย เริ่มปล่อย พอเริ่มปล่อยมันก็เริ่มว่าง เริ่มมีความสุข จากที่ลุ่มลึกคลุกคลาน มีแต่ความทุกข์นะ ขณะที่จิตมันข่มขู่อยู่ ขณะที่กิเลสมันข่มขู่จิตอยู่ จิตนี้จะเป็นเบี้ยล่างแล้วโดนมันข่มขู่อยู่ จะพยายามคืนรนนะ

ดูอย่างพวกเราแบกหามสิ เวลาการทำงาน เราแบกของหนักอยู่ ของหนักอยู่บนร่างกายเรา มันจะแบกของหนักไป เหนือไหล่โคลย้อยขนาดไหน เราก็ต้องแบกไปใช้ใหม่ เพราะสิ่งนี้มันอยู่บนร่างกายเรา เวลากิเลสมันข่มขู่จิตก็เหมือนกัน ในเมื่อมันมีกำลังเหนือกว่า มันทำลายจิตดวงนั้น ทั้งๆ ที่เราภาวนาอยู่ เราพยายามต่อสู้อยู่ สังขะนี้เกิดขึ้นมา กำลังนี้เกิดขึ้นมา ความเป็นไปของใจเกิดขึ้นมา ความมุมนะเกิดขึ้นมา สิ่งที่เกิดขึ้นมา พยายามคืนรนไป พยายามคืนรนจะปลดปล่อยสิ่งที่กดขี่หัวใจนี้ให้มันปล่อยวางให้ได้ แต่มันปล่อยวางไม่ได้เพราะมันเป็นสิ่งที่ว่ากิเลสที่มันละเอียดอ่อนมาก มันเป็นแก่นของกิเลสที่มันข่มขู่ใจดวงนี้ ใจดวงนี้ถึงต้องพยายามคืนรน คืนรนนะ ความกำหนดพุทโธขึ้นมาให้ใจดวงนี้มีพลังงานขึ้นมา แล้วย้อนกลับไปพิจารณาของมัน

ถ้ากำลังมันพอ มันจะปล่อย สิ่งนี้ปล่อย ก็ปล่อยก็มีความสุข มีความสุขเห็นใหม่ ความสุขเพราะปล่อยวาง ๑ แต่เราไม่พอใจ ถ้าเราพอใจ ความสุขอันนี้ปล่อยขึ้นมาแล้วมันไม่ขาด พอไม่ขาด พอกำลังมันอ่อนขึ้นมา เราต้องสร้างสมขึ้นมาอีก ถึงต้องต่อสู้ ต้องพยายามมุมนะ ถ้ามันปล่อยวางสิ่งที่หนักอยู่ กดถ่วงอยู่ เราแบกของอยู่ เราปล่อยวางได้ชั่วคราวชั่วคราว แล้วมันก็ต้องแบกของสิ่งนั้นต่อไปเพราะกิเลสมันอยู่ที่ใจ กิเลสมันอยู่กับใจ มันมีสิ่งนี้อยู่แล้ว ถ้าวิปัสสนามันปล่อยวาง ปล่อยวางแล้วเราก็ต้องพิจารณาซ้ำ เพราะมันเป็นเรื่องของนามธรรม มันเป็นเรื่องของสิ่งที่มีอยู่

เราแบกของเป็นวัตถุ เราปล่อยวางแล้วมันก็คือปล่อยวางไปเลย สิ่งที่ปล่อยวางแล้ว เราก็ไม่โง่งที่จะไปแบกหามมันอีกหรือ เพราะมันรู้ว่ามันหนัก เห็นใหม่ มันเป็นวัตถุอันหนึ่ง แต่กิเลสนี้

เวลาเราปล่อย พิจารณาไปมันว่าง มันปล่อยวาง เราก็ไม่โง่หรือ เราไม่ใช่ไปแบกหามมันหรือ แต่มันก็มี สิ่งที่มีมันมีอยู่ มันซึมอยู่ มันเป็นอนุสัย มันซึมมากับใจ มันมีสภาวะแบบนั้น มันปล่อยวาง มันปล่อยวางเป็นขณะปัจจุบันที่เราพิจารณาธรรมนั้นที่ปล่อยวางอยู่ สิ่งทีปล่อยวาง แต่ในเมื่อมันยังมีเชื้ออยู่ มันยังสร้างสมของมันขึ้นมาได้อยู่ มันก็สร้างสมสิ่งนั้นขึ้นมาอีก สิ่งทีขึ้นมาอีก พอมันสร้างขึ้นมาเราก็ล้มลุกคลุกคลาน เห็นใหม่ ถึงจะต้องวิปัสสนาซ้ำเข้าไป

ถ้าวิปัสสนาซ้ำขึ้นมาคือการต่อสู้ของเราเกิดขึ้น ภาวนามยปัญญาของเราเกิดขึ้น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ธัมมจักขุ วันนี้ เห็นใหม่ ว่าญาณเกิดขึ้น ปัญญาเกิดขึ้น ความสว่างเกิดขึ้น จักรนี้มันเคลื่อนไป วิชชาเกิดขึ้น ความเห็นเราเกิดขึ้น สิ่งนี้คือปัญญาไง ธรรมจักรสิ่งนี้มีอยู่ แต่เราสร้างสมขึ้นมา มันก็จะเป็นธรรมจักรกับใจของเรา

ถ้าเราสร้างสมขึ้นมา ปัญญามันเกิดขึ้นมา ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้น จักรมันเคลื่อน พอจักรมันเคลื่อนมันก็ทำลายรอบหนึ่ง ทำลายรอบหนึ่งมันก็ปล่อยวางหนหนึ่ง ปล่อยวางหนหนึ่ง แต่สิ่งนี้มันมีเชื้ออยู่ เชื้อมันละเอียดมาก ถึงจะต้องพยายามต่อสู้เข้าไป สืบเข้าไป ขยับเข้าไปให้มันเข้าไป ถึงเนื้อของใจ ละเอียดเข้าไปถึงเนื้อของใจ ความปล่อยวางมันก็จะละเอียดมากขึ้นๆ มันมีความเป็นไปได้ที่พอมันปล่อยแล้วเราเข้าใจผิดใจ

พระประพตติปฏิบัติในหมู่ผู้ประพตติปฏิบัติมันจะเป็นแบบนี้แหละ เวลาปล่อยวางเข้ามา มันว่างมาก มันมหัศจรรย์มาก ก็เข้าใจว่านี่คือธรรม แล้วพอถ้ารักษาไว้ สังเกตไว้ เต็มมันก็เกิดอีก เต็มมันก็เกิดอีก สิ่งทีเกิดอีกเพราะว่ามันเป็นแก่นของกิเลส มันเป็นความแน่นหนาของมัน สิ่งนี้มันเป็นเชื้อข้างในของในหัวใจ

เวลาเราเกิดเราตาย สิ่งทีเกิด ขางเหนียวของใจนี้มันพาเกิด แล้วขางเหนียวของใจระหว่าง อวิชชา ปัจจยา สังขารา กับขันธละเอียดมันสืบทอดกัน สิ่งที่เป็นแม่ทัพใหญ่ที่มันข่มขี่ใจอันนี้มันถึงเป็นสิ่งที่ว่าเป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง

เวลาประพตติปฏิบัติกันเริ่มต้นเราเป็นคนโลภมาก เป็นคนโกรธมาก เป็นคนหลงมาก เวลาทำสมาธิขึ้นมาจิตมันปล่อยวางเข้ามา เราก็ว่าเราเป็นคนทีว่ชนะความโลภ ความโกรธ ความหลง นี่มันเป็นความสามัญสำนึก เรานึกเอาว่าเราไม่หลงแล้ว ไม่หลงเพราะขณะ...เหมือนกับเรากินข้าว

ถ้าเรากินข้าวอิ่ม เราไม่ต้องคิดว่าเราจะต้องกินมือต่อไปอีกเลย เพราะมันอิ่มท้อง เสร็จแล้วเดี๋ยวพอมันย่อยแล้ว มันก็หิวก็อยากกินอีก

นี่ก็เหมือนกัน เวลามันปล่อย เวลามันคิดพิจารณาเข้าไปมันปล่อยวางก็เข้าใจว่ามันปล่อยแล้ว มันปล่อยแล้ว มันปล่อยอย่างไรก็แล้วแต่ ความเป็นไปของมัน ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันจะปล่อยได้อย่างไรในเมื่อมันมีเชื้ออยู่ เชื้อของความโกรธเห็นไหม ปฏิฆะ กามราคะ

ความปฏิฆะ คือจรตนิสัย จรตนิสัยนะ ปฏิฆะ สิ่งที่ข่มขู่ใจ จรตนิสัยคือมีข้อมูลมีความชอบสิ่งใด แล้วสงวนรักษาส่งนั้น แล้วถ้าสิ่งนี้มีโคธสะกิดใจ ถ้าสะกิด เห็นไหม พอสะกิดเรามีปฏิฆะ เรามีข้อมูลของเรา เรามีกามราคะเพราะข้อมูลนี้ทำให้เราอยากได้สิ่งที่เราต้องการ สิ่งที่ต้องการ นี่ปฏิฆะ กามราคะเกิดขึ้นมาอย่างนี้ มันมีอยู่ในหัวใจ แล้วมันสงบตัวไปเฉยๆ ในเมื่อเราทำสมาธิมันก็สงบเข้ามา พอจิตมันสงบเข้ามา เราก็ว่าเราชนะความโลภ ความโกรธ...มันยังไม่ได้กระทบ มันยังไม่ได้เห็นสภาวะของมัน มันยังเข้าไม่ได้เป็นปัจจุบันธรรม ขนาดไม่เป็นปัจจุบันธรรมนะ

ในเรื่องของโลก เราเห็นสิ่งที่เราพอใจ มันก็มีความรู้สึกมีความคิดแล้ว แล้วเวลาที่ในหัวใจมันมีข้อมูลที่ลึกกว่านั้น สิ่งที่ลึกกว่านั้น เวลาใจมันกระทบกระเทือนของมันขึ้นมา มันแสดงตัวของมันขึ้นมาจากหัวใจ นี่แค่มันแสดงตัวขึ้นมาในใจเท่านั้น เราก็มีความรู้สึกแล้วว่านี่มันมีแสดงตัวแล้ว แล้วออกมาจากข้างนอกนี่มันเป็นเรื่องของความเป็นไปของโลกเขา นั่นมันมีความโลภ ความโกรธ ความหลง มันถึงออกไปสภาวะแบบนั้น

ความโลภ ความโกรธ ความหลงในใจมันต้องรักษาให้ได้ก่อน วิปัสสนาซ้ำแล้วซ้ำเล่าถึงที่สุด ถึงที่สุดมันจะปล่อย มันจะขาดออกไป พอสิ่งที่ขาดออกไป มันขาดแล้วมันก็ยังมิเชื้ออยู่ สิ่งที่มีเชื้ออยู่ เพราะสิ่งที่ว่าสมณะที่ ๓ มันมีความลึกกลับของมัน เราจะต้องซ้ำแล้วซ้ำเล่าเข้าไปอีก มันจะปล่อยวางเป็นขั้นๆ เข้าไป จนถึงที่สุดจะจับต้องสิ่งใดไม่ได้เลย วางหมดเลย นี่สมณะที่ ๔

ทำไมต้องมีนิพพาน ๑ ?

สมณะที่ ๔ ถ้าเป็นอรหัตตมรรค มันจะเข้าไปจับสิ่งที่เป็นความว่างใจ จิตนี้ว่างมาก สิ่งที่เป็นความว่าง ทำไมโมฆราชไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พิจารณาโลกนี้เป็นความว่าง

ว่างหมด ถ้ามีความว่าง มีสิ่งใด มีความรู้สึกอยู่ ว่างเกิดจากสิ่งใด สสารต่างๆ เป็นความว่าง เขาไม่รู้เรื่องตัวเขาหรือ เพราะเขาไม่มีชีวิต

แต่ปฏิสนธิจิต จิตนี้ ธาตุรู้นี้เป็นสิ่งที่มหัศจรรย์มาก มหัศจรรย์เพราะมันเป็นสสารอันหนึ่ง แล้วมันมีชีวิต เป็นสสารด้วย แล้วมีชีวิตด้วย แล้วสืบต่อได้ สืบต่อคือการเกิดและการตาย ถ้ามันมีขางเหนียวอยู่ แต่ถ้าทำลายสิ่งนี้ออก ทำลายกิเลสออกทั้งหมด มันก็มีชีวิตของมันอยู่อย่างนั้น

ถ้ามันมีชีวิตของมันอยู่อย่างนั้น ทำไมพระอนรุทธะถึงเห็นจิตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละ ถ้ามันไม่มี สิ่งที่ไม่มี ทำไมพระอนรุทธะไปเห็น แล้วเอาสิ่งใดไปเห็น ก็ต้องใจที่เสมอกันถึงไปเห็น ใจที่เป็นวิมุตติมันก็เป็นส่วนหนึ่ง

แต่ถ้าใจยังไม่เป็นวิมุตติ มันว่าเป็นความว่าง มันมีสิ่งที่ว่างไว้ มันมีอวิชชา สิ่งที่เป็นอวิชชาจะบังสิ่งนี้ไว้ ถ้าบังสิ่งนี้ไว้ เราก็เป็นความว่าง เราก็จะคิดสิ่งนี้ ถ้าคิดสิ่งนี้ มันก็คาอยู่ นี่เกิดบนพรหม เวลาเกิดบนพรหมก็รู้ว่าเกิดบนพรหมเพราะอะไร เพราะมันไม่จบ สิ่งที่ไม่จบมันมีความลึกลับสงสัย มันมีความสิ่งที่บังใจไว้ มันไม่รู้ครบวงจรหรือ

แต่ถ้ามันทำลายตัวนี้ได้นะ ย้อนกลับเข้ามาถึงเป็นอรหัตตมรรค ถ้าเป็นอรหัตตมรรคเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาจะจับเป็นผู้รู้นี้ได้ ผู้รู้นี้เป็นสสาร เป็นความละเอียดอ่อนมาก ถึงว่าเป็นผู้รู้ แล้วการจับได้นี้มันก็เป็นอำนาจาสนาของแต่ละบุคคล

สิ่งที่แต่ละบุคคล เวลาไปจับ มันจะเปรียบเทียบออกมาเป็นสิ่งใดก็ได้ ถ้าเปรียบเทียบสิ่งใดก็ได้เพราะอะไร เพราะมันเป็นสมมุติใจ สิ่งที่เป็นสมมุติ ธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็นสมมุติทั้งหมด สมมุติเพื่อเราให้เทียบเคียงเข้ามา แต่ให้หาเป็นสมมุติเข้ามาเพื่อจะให้เราหาข้อเท็จจริง เราเอาสมมุตินี้เป็นบรรทัดฐาน

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสมมุติ แล้วเราสร้างของเราขึ้นมาจนเป็นสมบัติของเรา เป็นปัจจัยตั้งของเรา เป็นความเป็นไปของใจดวงนั้น เป็นธรรมส่วนบุคคลจากใจดวงนั้น เป็นภาวนามบัญญัติของใจดวงนั้น เป็นสิ่งที่ธรรมกับกิเลสในใจดวงนั้นเกิดการทำลายกัน

ธรรมกับกิเลส เห็นไหม ธรรมและกิเลสกำลังแข่งขันกันอยู่ในหัวใจดวงนั้น หัวใจดวงนั้น ถึงต้องออกวิเวก ออกไปประพฤติปฏิบัติเพื่อจะให้มีเวลาลำเวลากับใจดวงนั้นไง นี่งานของผู้ที่จะพ้นออกจากกิเลสเป็นงานของการภาวนา เป็นงานทำลายกิเลสในหัวใจ งานของโลกเป็นงานของโลก งานก่อสร้างบ้านสร้างเรือน งานก่อสร้างสิ่งที่เป็นศาสนวัตถุนี้ มันเป็นเรื่องของโลก

สิ่งที่เป็นเรื่องของโลก ๑ สิ่งที่ทำให้เป็นความกังวล ๑ สิ่งที่ทำให้ผู้ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติจะหลงสิ่งนั้น การก่อสร้างต่างๆ จะทำให้จิตใจนี้อยากก่อสร้างเพราะอะไร เพราะมันไปเกาะเกี่ยวในมันอยู่ของมันเองก็ไม่ได้ เวลาทำสมาธิขึ้นมามันก็อยู่ของมันเองไม่ได้ ต้องอาศัยพุทโธ คำบริกรรมเข้ามา นี่มันไปเกาะเกี่ยวกับสังขาร ความคิด ความปรุง

ความแตกต่างเรื่องของข้างนอก เห็นไหม สิ่งนี้ต่างหากมันเป็นการฆ่า เป็นการฆ่าที่จะเป็นสังฆะขึ้นมาไง เป็นสังฆะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่สมมุติสังฆ์ การก่อสร้างต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์กับเรา ประโยชน์กับเราเพราะเราได้สร้างสิ่งที่เป็นถาวรวัตถุไว้ แต่มันเป็นการทำลายสิ่งที่ละเอียดใจ มรรคหายาบฆ่ามรรคละเอียดเห็นไหม มันไปฆ่าจิตที่ว่ามันจะประพฤติปฏิบัติ จิตที่มันจะพัฒนาขึ้นไป มันไปฆ่าสิ่งนี้ให้ไม่มีโอกาสในการทำความสงบเข้ามา ให้เกิดเป็นภวานามยปัญญาขึ้นมาจากเป็นภายในขึ้นมา นี่มันเป็นการฆ่าทำลายใจตัวนั้น

แต่ถ้าเราฉลาดขึ้นมา เราต้องออกธุดงค์ ออกประพฤติปฏิบัติ ออกป่าออกเขา เพื่อจะเข้ามาหาตรงนี้ ถ้าเข้าหาตรงนี้ ย้อนกลับเข้ามาจนเห็นตัวอวิชชา ถ้าเห็นตัวอวิชชา จับตัวอวิชชาให้ได้ แล้วความละเอียดอ่อนของปัญญาค้นสูงสุด เห็นไหมสมณะที่ ๔

มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑

ขณะที่ทำลายกัน สมมุติคือขณะที่มันกำลังทำลายกัน มันขณะที่ระหว่างกิเลสกับธรรม มันกำลังต่อสู้กันด้วยภวานามยปัญญา กับโดนลบลูกกลูกกลานด้วยอำนาจของกิเลสที่มันมีความเหนือกว่าความพลิกแพลงของมัน เห็นไหม มันจะพลิกแพลงของมันอยู่อย่างนั้น

ปัญญาอย่างหายาบ เห็นไหม อุทธัจจะ กุกกุจจะนี่เป็นความฟุ้งซ่านของปุถุชน กุกกุจจะคือความเพลินของกิเลส ความเพลินนะ ความเพลิน แม้แต่ทำคุณงามความดี การประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราใช้ปัญญา มันจะยับเป็นปัญญาหายาบๆ เลย ปัญญาในขั้นนี้ สังขาร ความคิด ความปรุง ความ

แต่ง เห็นไหม เป็นสังขาร เป็นความคิด ความปรุง ความแต่ง สังขารระหว่างขั้นกับจิตเกิดขึ้นมา มีการกระทบกัน มีพลังงานส่งต่อกัน มันเกิดขึ้นเป็นปัญญา

ปัญญาหายๆ ที่เราคิด จากเรื่องที่เป็นโลกียปัญญาคือปัญญาของขั้น ปัญญาความคิด อย่างนี้ แล้วเราทำลายขั้นขาด ขั้นอย่างหาย-ขั้นอย่างกลาง-ขั้นละเอียดขาดหมด จนมันเป็น ความว่าง มันไม่มีขั้นเลย มันเป็นความละเอียดมาก ขั้นอันละเอียด ขั้นลึกลับซึ่งอันนั้น แต่มัน ไม่ใช่ขั้นเป็นกองๆ ใด มันเป็นปัจจัยการ มันเป็นอันเดียวกัน แต่มันมีความลึกลับซึ่งอันนั้น นี่ถ้า ปัญญาเข้าไปทำอย่างนั้น ถึงกุกกุกจะนี่ถึงเป็นสังโยชน์ตัวหนึ่ง

การทำคุณงามความดี ถึงละเอียดแล้วมันก็เป็นสังโยชน์ คือเป็นความดีของมัน แต่ถ้าเรา ทำจิตให้ละเอียดอ่อนเข้าไป เราพยายามใคร่ครวญของเรา มันต้องมีการฝึกซ้อม ใจ มีการฝึกซ้อม มีการประพฤติปฏิบัติเข้าไป มันจากความผิมนั้นก็เปลี่ยนแปลงไป คราวนี้ผิด ผิดเพราะอะไร ผิด เพราะเราใช้ปัญญาอย่างนี้

แล้วถ้าปัญญาอย่างละเอียด เราพึ่งเทศน์ของครูบาอาจารย์ เอาตรงนี้เป็นตัวตั้ง นี่น้ำซับ น้ำซึม เห็นไหม ซับซึมไปอย่างไร มันกลืนตัวมันอย่างไร มันละเอียดอ่อนเข้าไปอย่างไร นี่ปัญญา ญาณ อาสวกขยญาณ เห็นไหม อนุสัยนี้มันซึมออกมาจากตาน้ำตรงนี้ ตาน้ำเล็กๆ นะ มันเกิดเป็น แม่น้ำได้ มันเป็นลำคลองขึ้นมาใหญ่โตได้ จากตาน้ำใด ตาน้ำที่มันซึมออกมาเป็นต้นน้ำนี้แหละ สิ่งนี้เป็นต้นของปฏิสนธิจิต มันซึมออกมาจากตรงนี้ไง ถ้าเราซึมซับเข้าไปจับภายใน ไปพลิกคว่ำ สิ่งที่เป็นอวิชชา เห็นไหม สมณะที่ ๔ เกิดขึ้นนี้เป็นสมมุติของครูบาอาจารย์ที่วางไว้ให้สื่อสาร กัน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑

นิพพาน ๑ ไม่ต้องพูดถึง จิตที่สงบแล้ว จิตของพระอรุณทะเข้าไปเห็นจิตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น นั่นเป็นวิมุตติสุข นั่นเป็นจิตที่พ้นออกไปจากกิเลสทั้งหมด นี่คือสังฆะ

สังฆะที่ ๑ ตั้งแต่เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับไปเป็น ธรรมดา

สังฆะที่ ๒ เห็นการทำลายระหว่างกายกับจิตที่มันแยกออกจากกันเป็นธรรมดา

สังฆะที่ ๓ ทำลาย เห็นกามราคะ ปล่อยกามราคะจนเด็ดขาดไปแล้วฝึกซ้อมเข้าไป ทำลายเข้าไป จนเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไปนะ ถึงจะทำลายแล้ว ปล่อยางแล้ว จะต้องมีส่วนของมัน จะต้องไล่ตอนเข้าไปจนถึงจิตมันปล่อยางเข้าไป จนมันเป็นตัวของมันเอง แล้วย้อนเข้าไป นี่สังฆะที่ ๔ เกิดขึ้น

นี่มันเป็นระหว่างการก้าวเดิน

ธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าเป็นสมมุติ สมมุตินี้คือพระไตรปิฎก แต่ถ้าธรรมเกิดขึ้นมาจากใจดวงนี้ จะเป็นธรรมของใจดวงนี้ นี่สังฆะเกิดขึ้นมาอย่างนี้

เวลาสังฆะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ว มีพระพุทธรูปกับพระธรรมเท่านั้น เวลาสังฆะเกิดขึ้นมา ก็ตรัสรู้ธรรมเหมือนกัน ความเสมอกันระหว่างจิตดวงนี้เสมอกัน ความเสมอกัน ความเสมอกันด้วยความสะอาดบริสุทธิ์เสมอกัน แต่ต่างกันด้วยอำนาจสาสนาบาปมีต่างกันโดยความเป็นไป

เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เวลาว่าธรรมวินัยเราต้องรักษามาก เพราะธรรมวินัยนี้จะเป็นเครื่องดำเนินของเราไป แล้วเราเข้าไปธรรมวินัยนี้ นี่เป็นสมมุติที่เราจะเดินไป แต่ถ้าใจดวงนั้นเป็นธรรมขึ้นมา ใจดวงนั้นต่างหากเป็นความจริง เห็นไหม ศาสนาเจริญๆ ที่นี้

ถ้าศาสนาเจริญบนหัวใจของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ศาสนาจะมั่นคงมาก เพราะว่าสิ่งนี้จะเป็นสิ่งที่ปกป้องศาสนา แต่ถ้าศาสนาเจริญเฉพาะสิ่งที่ว่าเป็นคำรับตำรา ไม่เจริญในหัวใจของบริษั ๔ สิ่งนี้จะเป็นความล่งเลงสงสัย สิ่งนี้จะเป็นเครื่องดำเนิน แล้วถ้าจิตของผู้ที่ไม่มีหลักมีเกณฑ์ จะอาศัยสิ่งนี้เป็นโมฆบุรุษ อาศัยสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากศาสนานี้เป็นการแสวงหาโลก แสวงหาสักการะ เห็นไหม โมฆบุรุษคือผู้ที่ติดในเหยื่อใจ ให้เหยื่อนั้นสามารถเกี่ยวปากจากโมฆบุรุษนั้นไปได้ ถ้าเหยื่อนั้นติดเข้าไปนะ ติดในเหยื่อ ติดในลากสักการะ สิ่งนี้เป็นโมฆบุรุษ

แต่สิ่งที่ว่าเป็นลากสักการะ มันเป็นสมบัติของโลก สมบัติโลกนี้ผลัดกันชม สิ่งที่เป็นอำนาจาสนาต่างๆ นี่มันก็เป็นเรื่องสมบัติของโลกเพราะอะไร เพราะสร้างสมมาเพื่อให้ใจดวงนี้มีการประพฤติปฏิบัติ สร้างสมขึ้นมาให้ใจดวงนี้เกิดการภาวนามยปัญญา สร้างขึ้นมาเพื่อให้ใจดวงนี้ทำลายกิเลส

ถ้าใจดวงนี้ทำลายกิเลสสิ้นออกไปจากกิเลสทั้งหมด เป็นสังฆะโดยสมบูรณ์แล้ว มันจะไปติดเรื่องของโลกได้อย่างไร เพราะสิ่งนี้เป็นเรื่องของกิเลส สิ่งนี้เป็นเรื่องของตัณหาความทะยานอยาก แล้วเราทำลายตัณหาความทะยานอยาก เห็นใหม่ สังฆะต้องเป็นแบบนี้

วันนี้เป็นวันที่ว่าพระอัญญาโกณฑัญญะไง วันอาสาฬหบูชา สังฆะเกิดขึ้นมา จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนพระอัญญาโกณฑัญญะก่อน แล้วสอนพระอัสสชิ จนปัญจวัคคีย์ทั้งหมดเป็นพระโสดาบันทั้งหมด แล้วเทศน์อนัตตลักขณสูตรจนเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด เห็นใหม่ เป็นพระอรหันต์ทั้งหมดนะ สิ่งที่เป็นพระอรหันต์ทั้งหมดนี้คือใจเสมอกัน

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสยัมภู เป็นผู้ตรัสรู้เอง เป็นผู้ค้นคว้าเอง เป็นเจ้าของสมบัติ แต่ปัญจวัคคีย์นี้เป็นสาวกะ เป็นผู้รับ เป็นผู้ศึกษาสิ่งนี้ขึ้นมา สังฆะคือผู้รับ ผู้แสวงหาตามครูบาอาจารย์ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องค้นคว้าเอง ต้องหาเอง ต้องเป็นเจ้าของสมบัติ ต้องเป็นเจ้าของทฤษฎี เจ้าของค้นคว้าขึ้นมา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงว่าพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ไง กราบเห็นใหม่ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็กราบธรรม เราสาวก-สาวกะจะกราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความเคารพอย่างสูงเพราะอะไร เพราะว่าถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นคว้า สาวกะไม่มีโอกาสไง

ในปัจจุบันนี้ถึงพุทธกาล ในพระไตรปิฎกก็ว่า “ถึงพุทธกาลศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองอีกหนหนึ่ง” จะเจริญรุ่งเรือง ศาสนาเจริญในใจของครูบาอาจารย์ ศาสนาไม่ได้เจริญในวัตถุสิ่งของต่างๆ ศาสนาไม่ได้เจริญสิ่งนั้น เพราะสิ่งนั้นไม่มีชีวิต ใจของคนไปสร้างสิ่งนั้นขึ้นมาต่างหาก แล้วใจนั้นได้บุญกุศล สิ่งนั้นมันก็เป็นเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี

แต่ถ้าศาสนาเจริญในใจของครูบาอาจารย์ เราจะมีโอกาสประพาศปฏิบัติธรรม ประพาศปฏิบัติธรรมเพราะมีแสงสว่างของโลก เพราะมีแสงสว่างของปัญญา ปัญญานี้จะพาให้เราก้าวเดินพ้นออกไปจากกิเลส เอวัง